

Kolonyal Söylemin Yarattığı Nevrotik Siyah ve Nevrotik Beyaz: Jean Genet'in Zenciler (Les Nègres) Oyunu Üzerine Bir İnceleme

İstek Serhan Erbek*

ÖZET

Jean Genet, 1957 yılında kaleme aldığı Zenciler (Les Nègres) adlı oyunu Fransız devletinin devam eden sömürge politikalarından dolayı büyük tartışmalara yol açar. Genet oyununda kolonyal ideolojinin siyahları görme biçimini konu edinir. Bu çalışma Frantz Fanon'dan hareketle, Zenciler oyununda kolonyal ideolojinin kendi kimliğini oluştururken, kolonyal karşılaşma sonrası, yarattığı dünyadaki nevroikleşen siyah ve beyaz insanı görünür kılmayı ve onları belirleyen toplumsal normları açık etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Jean Genet, Kolonyalizm, Zenciler, Toplumsal Cinsiyet, Kolonyal Söylem.

The Neurotic Black and the Neurotic White of the Colonial Discourse: An Analysis of Jean Genet's *The Blacks (Les Nègres)*

ABSTRACT

Jean Genet's 1957 play *The Blacks (Les Nègres)* raised a great controversy due to then ongoing colonial policies of the French government. In the play, Genet approaches the ways of how the colonial ideology perceives the Blacks. This article, with reference to Frantz Fanon, attempts at the exposition of the social norms that identify the black and the white people and making them both visible along with the neuroticism they undergo, following the colonial encounter, in the world created by the very colonial ideology while it forms its own identity in the play *The Blacks (Les Nègres)*.

Keywords: Jean Genet, Colonialism, *The Blacks*, Gender, Colonial Discourse.

---

* İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi.

“Kabul edilmesi benim için son derece acı veren bir gerçek olsa da, ifade etmek zorundayım ki, Siyah insan için bir tek alınyazısı var; ona kendini tüketircesine peşinden koşma coşkusu veren bir tek kader: Beyaz olmak.”¹

15. yy. itibaren Batı medeniyetinin, Afrika, Asya ve Amerika kıtalarında başlattığı kolonyalizm, ekonomik, toplumsal ve ruhsal birçok problemi sömürge toplumlarına miras bırakır. Kolonyal devletler kendi söylemlerini medeniyet bağlamında kurarken, girdikleri topraklara da bu vaatle yaklaşırlar. Yapılan fiziksel ve ruhsal şiddeti, katliamları, sömürüyü “medenileştirme” kavramı üzerinden meşrulaştırmaya çalışırlar. Fanon’un da söylediği gibi bu kolonyal karşılaşmadan sonra artık siyah insanın en büyük arzusu estetize edilen beyaz insanın dünyasıdır. Fanon bu arzuyla birlikte nevroikleşen özneler üzerinde durur. Siyah insan artık kendinden nefret ederek, beyaz dünyaya kendini kabul ettirmeye çalışır. Fanon, beyaz insandaki üstünlük duygusuyla siyah insandaki aşağılık duygusunun patolojik bir durum yarattığını söyler.

Bu yazı, aktivist kimliği ve öncü çalışmalarıyla kolonyalizm karşıtı mücadelenin simgesi haline gelen Frantz Fanon’dan hareketle, Jean Genet’in *Zenciler* adlı oyununda kolonyal ideolojinin kendi kimliğini oluştururken, yarattığı dünyadaki nevroikleşen ruhsal durumları görünür kılmayı amaçlamaktadır. Ayrıca kolonyalizmin “medenileştirme” söylemini inşa ederken kullandığı kavramlar kapsamlı bir şekilde tartışılacaktır. Tartışma bütün sömürge toplumlarını kapsamaktan ziyade, ele alınan oyun bağlamında Afrikalılar üzerinden yapılacaktır.

Jean Genet hayatı boyunca bütün başkaldırı hareketlerini destekler: Afrika’daki halkların özgürlük mücadelelerinden, Filistinlilerin davasına, Fransa’daki göçmen işçilerin sorunlarından, Vietnam Savaşı’na kadar bütün politik olaylarla yakından ilgilenir. Kimi zaman yazarak, kimi zaman yaptığı ziyaretler ve katıldığı yürüyüşlerle politik mücadelesini sürdürür. Bütün dünyanın terörist olarak tanımladığı ve Avrupa’daki toplumsal muhalefetin de yalnız bıraktığı RAF adlı örgütün liderleri olan Andreas Ba-

¹ Frantz Fanon, *Siyah Deri Beyaz Maske*, çev. Cahit Koytak, İstanbul, Versus Yayınları, 2014, s.5

ader-Ulrike Meinhof'a olan desteğini de açıkça sergilemekten çekinmez. Genet, Amerika'da siyahlar tarafından kurulan Kara Panterler adlı örgütün Amerika'da düzenlediği bir destek programına katılmak için vize başvurusu yapar. Başvurduğu vizeden olumsuz cevap alınca, Amerika'ya yasal olmayan yollardan gidip, destek programına katılır. Jean Genet Kara Panterler'e desteğini bir röportajda şöyle dile getirir:

Eğer samimiysen, şunu söylemeliyim ki beni ilk etkileyen şey, dünyayı yeniden yaratma kaygıları olmadı. Elbette, bu da gelecek ve buna karşı duyarsız değilim, ama kendimi onlara anında yakın hissetmemi sağlayan şey, Beyaz dünyaya yönelttikleri kindi, bir toplumu yok etme, parçalama kaygılarıydı.²

Jean Genet'in beyaz dünyaya duyduğu kin, onu sömürge halklarının yanında olmaya iter. Romanlarında, tiyatro oyunlarında, yazdığı gazete makalelerinin hepsinde bu kini görmek mümkündür. Graham Dunstan Martin *Zenciler* oyunu üzerine yaptığı çalışmasında, oyundaki kişilerin siyah olmasının asıl mesele olmadığından bahseder. Toplum dışına itilmiş herhangi bir grubun anlatılması Genet'in amacına hizmet etmektedir. Çünkü *Siyahlar Genet'in anlatmayı dert edindiği ezilenler, kurbanlar, suçlular gibi, toplum dışına atılan gruptan sadece biridir.*³

Jean Genet, *Zenciler* adlı oyununu 1957 yılında yazar. O yıllarda hâlâ Fransız devletinin sömürge politikaları devam ettiği için oyun büyük tartışmalara yol açar. Genet oyununda sembolik bir anlatım biçimini tercih eder. *Zenciler*'e yazdığı önsözde, oyun kişilerinin özellikle abartılı makyaj yapmalarını ve maske kullanmalarını ister. Genet grotesk anlatım biçimini tercih ederek, sahne tasarımıyla, kostümlerle ve oyuncuların oynayıp biçimleriyle gerçeklikten uzak bir dünya kurar. Jean Genet yine oyunun önsözünde, bu oyunun beyaz seyircilerin izlemesi için yazıldığını, eğer bir tane bile beyaz seyirci yoksa davet edilmelerini bu da gerçekleşmezse, zencilerin beyaz maske takarak oyunu izlemelerini ister. Aynı şekilde beyaz karakterleri canlandıran siyahların da beyaz maske takarak oynamaları gerektiğini söyler. Genet'in sahnelemeye yönelik tavsiyeleri ve tercih et-

² Jean Genet, *Açık Düşman*, çev. Sosi Dolanoğlu, İstanbul, Metis Yayınları, 2008, s.50

³ Graham Dunstan Martin, "Racism in Genet's "Les Nègres": "In Europe, the Black Man Is the Symbol of Evil" (Frantz Fanon)", *The Modern Language Review*, Vol. 70, No. 3, 1975, s. 517

tiği grotesk anlatım biçimi, oyunda anlatılanın siyahların dünyası olmadığını gösterir. Yazarın gerçeklikten uzaklaşarak maskelerle kurduğu dünya, kolonyal ideolojinin yaratıcısı ve taşıyıcısı olan beyaz insanın dünyasıdır.

Zenciler adlı oyun öldürülmüş beyaz bir kadının ayin töreninde geçer. Zenciler'den oluşan oyuncular iki gruba ayrılır. Bir grup zenci, sömürgecilerin temsili olarak, Kraliçe, Yargıç, Vali, Misyoner, Uşak gibi beyazları, diğer grup ise beyaz kadını öldüren ve cinayete ortak olan zencileri canlandırır. Bu törende zenciler, vahşi, zalim, cani, pis kokan ve azgın, beyazlar ise temiz, uygar, iyi ve merhametli kişileri canlandırır. Oyun, Fazilet ve Ne Köy Olur Ne Kasaba adlı oyun kişilerinin aşkıyla biter. Oyunun başından itibaren bütün oyun kişileri birer canlandırma içindedir. Oyunun zamansal olarak bütünlüklü bir hikâyesi yoktur. Oyun Kellerkeli'nin şu sözleriyle başlar:

KELLERKELİ: Susun. (Seyircilere:) Bu akşam sizlere oynayacağız. Ama, bizim acıklı oyunumuzun, daha şimdiden başlamış olan bu dramın kıymetli hayatlarınıza girerek sizi altüst etmemesi gerek; siz koltuklarınızda bu oyunu rahat rahat izleyeceksiniz, endişelenmeyin, bunu sağlamak için sizin bize öğrettiğiniz bir şeye başvuracağız, yani kibarlığımızı takınarak aramızda hiçbir iletişim olmaması için uğraşacağız. Aramızda en başından beri mesafe var, bu köklü mesafeyi yapmacık törenlerimizle, abartularımızla, küstahlığımızla çoğaltacağız. Çünkü, unutmayın ki, biz eşek başı değiliz, oyuncuyuz.⁴

Esslin, Kellerkeli'nin yukarıdaki sözlerinden sonra oyunu şöyle yorumlar; *Oyun böylece sömürgeciliğin renk sorununun doğrudan bir tartışması olmak yerine ayinsel bir tören biçimini alır.*⁵ Genet, oyun içinde oyun kurgusu kullanır. Kullandığı bu biçimle Genet, duyguları belli bir ölçüde tutarak, zencilerin bağımsızlığı ve özgürlüğü için oluşturulan söylemden uzaklaşır. Yazar taraf olup renk tartışmasını metnine yansıtmaktan ziyade kolonyal söylemin hangi kavramlarla kendini beslediğini gösterir. Jean Genet siyahların hikâyelerini anlatarak kendine bir otorite sağlamak niyetinde değildir. Kolonyalizm üzerine çalışmalar yapan Ania Loomba, *Kolonyalizm Postkolonyalizm*⁶ adlı eserinde, edebiyat yazınında varolan kolonyal

⁴ Jean Genet, **Zenciler**, çev. Nami Başer, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2014, s. 19

⁵ Martin Esslin, **Absürd Tiyatro**, çev. Güler Siper, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, 1999, s.177

⁶ Ania Loomba, **Kolonyalizm Postkolonyalizm**, çev. Mehmet Küçük, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2000

söylemi tartışır. Loomba yazılan edebiyat eserlerinin eser sahiplerine sadece bir otorite sağlamakla kalmadığını, aynı zamanda vatandaşı olduğu devletin sömürge halkları üzerinde otoriteyi pekiştirdiğini, batı edebiyatından verdiği bazı örneklerle gösterir. Shakespeare'in *Othello* ve *Fırtına* oyunları da bu örnekler arasında yer alır. Loomba, gelinen bu noktada *Othello*'yu sadece bir siyah oyuncunun oynamasının, kolonyal söylemi tek başına deşifre etmeyeceğinden ve bunu kavramsal olarak sığlaştırma tehlikesinden bahseder. Loomba'nın sömürge sonrası edebiyat yazınında dikkat çektiği başka bir noktaysa, deneyimden uzak, hiyerarşik bir ilişki biçimi üzerinden sömürge topraklarının hikâyelerini anlatmaya çalışan edebiyatçılardır. Sömürge toplumlarının yaşadıklarını, seslendirme heyecanı ile anlatılan hikâyelerin, deneyimin içinden yazamama, dışarıdan gözlemci olma ve ruhsal süreçleri gözardı etme gibi, kolonyal düşüncenin farklı bir biçimde tekrarlanması tehlikesiyle karşı karşıya olduklarından bahseder.

Jean Genet Loomba'nın söylediği gibi hiyerarşik bir ilişki biçimi kurmak yerine kendi bulunduğu konumdan kavramı tartışmayı seçer. Bunu yaparken içerikle bağlantılı olarak biçimsel bir yöntemle de anlatmak istediğini gerekçelendirir. *Genet, anlattıklarıyla toplumu değiştirmeyi değil, kışkırtmayı amaçlar.*⁷ Genet'in beyaz dünyaya duyduğu kin toplumsal bir değişim yaratmaktan ziyade bu dünya içindeki insanları kışkırtma odaklıdır. *Zenciler*'in kurgusunda gerçek olmayan oyun kişilerinin eylemleri, kolonyal söylemin kendini var etme biçimlerini, beyaz dünya estetiğini ve siyahların beyazların dünyasındaki varoluşlarını aşağıdaki şu sözlerle tartışır:

*KELLERKELİ: Kırk kere söyledim ya: Zamanınızı boşa harcıyorsunuz. Kendinizi nasıl savunacağınız belli. Bize aklınızı başınıza alın diyeceksiniz, anlaşalım diyeceksiniz. Biz de aklımızı başımıza almayacağız, anlamayacağız. Aşk diye tutturacaksınız. Hadi, hadi ne duruyorsunuz? Diycekleriniz metinde önceden yer almış zaten.*⁸

Genet'in kurduğu bu dünyadaki zenciler zenci değil, estetize edilmiş beyaz dünyanın zihnindeki "zenci imgesi" olarak karşımıza çıkar. Genet, Loomba'nın bahsettiği kolonyal düşüncenin farklı bir biçimde tekrarlanması tehlikesinden bu şekilde uzaklaşmıştır.

⁷ Martin, "Racism in Genet's 'Les Nègres': 'In Europe, the Black Man Is the Symbol of Evil' (Frantz Fanon)", s. 520

⁸ Genet, *Zenciler*, s. 30

Kolonyalizmin söylemini inşa ettiği bir başka noktaysa kadın bedenidir. Kolonyal devletler yağmalayacakları kıtaları sürekli olarak kadın bedeni üzerinden tarif ettiler.⁹ Azgın, koca memeli o toprakların artık bir erkeğe ihtiyacı vardır. Bu da beyaz erkeklerin medeniyeti olacaktır. Oluşturulan bu söylem sömürgeleştirilen topraklarda karşılaşacağımız yüz binlerce tecavüzün ve infazın habercisi olur. Sömürge toplumlarındaki bu durum yerli kadını, yerli erkekten farklı olarak daha fazla kolonyal ideolojiye maruz bırakır. Yerli kadın hem cinsiyeti hem etnik kimliğiyle şiddete daha fazla maruz kalır. Bu düşünce biçimi yerli kadını, doğulu vahşi erkekten kurtarılmayı bekleyen bir kadın imgesi olarak gösterir. Fakat kolonyal beyaz ideoloji, hiçbir zaman onunla birlikte bir yaşamı paylaşma gayreti içine girmez. Yerli kadın, şehvet düşkünü ve vajinasına sperm doldurulması gereken bir kadın portresi olarak çizilirken öte yandan da iğrenilen, hastalık taşıyan, küçümsenen, değersiz bir insan olarak görülür.

FAZİLET: Konuşabilirsin. Her genelevde bir zenci kadın vardır.

VALİ: Kerhanede ha, aman Tanrım! Ben de her cumartesi kıtayı hep oraya şöyle bir atlayışa yollarım. Her tarafınızda pis pis hastalıklar çıkacak, frengi bilmem ne, ne bok yiyeceğim ben, sonra? Kutaya kibrit suyu eklemiştir şimdi. Kerhanede ha aman Tanrım!¹⁰

Oyunda kolonyal ideolojiyi temsil eden Vali, kolonyalizmin yerli kadını görme biçimini anlatır. Yerli kadın Fazilet ise bu gerçekliğin ve mahkûmiyetin farkındadır. Yerli kadın ya tecavüze uğrar ya da toplumsal olarak kendini var edebileceği genelevde çalışmak zorundadır. Millet, Genet'in oyunundaki bu durumu şöyle yorumlar:

Genet, Cezayir'deki sömürgecilerin yaptıkları gibi beyazların da zenciler arasında ikilik yarattıklarını, onları böldüklerini belirtir. Bu bölme, beyazların isteklerine uygun sonuç veren bir çeşit cinsel karşıtlık oluşturma yoluyla gerçekleştirilmiştir. Zencilere, beyaz efendinin estetiği olarak "onun kadını" gösterilmiş ve bu öylesine reklam edilmiştir ki, zencilerde malı elde etme isteği uyanmış, mala tecavüz de beyazların istediği biçimde cezalandırılan bir suç sayılmıştır. (...) Beyazlar kendilerine bağlı olanların aşk ve cinselliklerini de yozlaştırır, zenci erkeklere beyaz kadınların güzel olduğu,

⁹ Bkz. Loomba, **Kolonyalizm Postkolonyalizm**

¹⁰ Genet, **Zenciler**, s. 36

kendi kadınlarının ise hakir görülmesi gerektiği düşüncesini zorla benimsetirler.¹¹

Alıntıda Kate Millett'in dediği gibi model olarak sunulan beyaz insan estetiğinin zenciler arasında yarattığı ikiliğin etkisi en çok da ruhsal olarak ortaya çıkar. Artık yerli insanın aklında doğru ve güzel olan tek bir şey vardır, bu da beyaz dünyadır. *Zenciler*'de yaratılan bu duygu yarılması, onları kendi renginden ve bedeninden nefret etmeye kadar götürür. Siyah erkek için beyaz kadın artık arzu edilen, güzel kavramının karşılığı olan bir imge haline gelir. Bu durum oyundaki beyaz kadın cinayeti ve cenaze töreni meseleleriyle açık edilmeye çalışılır. Öldürülen kadına aynı zamanda hayranlık duyulmaktadır.

KAR: Yalan söylüyorsunuz. Ondan bahsettiğiniz zaman o koca dudaklarınızın üzerinde, o hasta gözlerinizde öyle bir tatlılık görüyorum, öyle içten bir hüznün çıkıyor ki, orada beyefendi, hemen orada özlemin çıktığını görebiliyorum. Sizin davranışınızmış; onun kalkık mavi elbiselerinden bahsediyordunuz, davranışınızdan filan değil, ne de sizin öfkenizdi söz konusu olan ağzını ve dişlerini betimlerken, yok sizin kızgınlığınızmış ha! Siz onun ağzından onun dişlerini öyle uzun uzun anlatırken ne kızgınlığı, onun etinin bıçağa olan direncinden değil barut rengi gözkapaklarından dem vurdunuz; mideniz bile bulanmamış ki anlatmadınız onun vücudu halya düştüğü zaman...

NE KÖY OLUR NE KASABA: Yalancı kadın!

KAR: ...bizim sefaletimiz değil, onun solgunluğu, sizin polisten nasıl korktuğunuz değil, onun ayaklarının bilek çıkıntılarını anlatıyordunuz ballandıra ballandıra, sırlıklam âşıktınız. Çok uzaktan geliyordu aşkınız, Oubangui'den, Tanganayka'dan dev gibi gelip, o muhteşem aşk burada gelip beyazların ayak bileklerini yalaya yalaya ölüyor, tükeniyor. Siz zenci efendi, âşık olmuştunuz. Sanki sömürgelerde bulunan bir çavuş gibiydiniz.¹²

Ne Köy Ne Kasaba öldürdüğü beyaz kadını anlatırken, Kar onun sözünü keserek beyaz kadına olan tutkusunu yüzüne vurur. Kar, siyah erkeğin işlediği cinayetin içinde barındırdığı arzuyu görür. Bu ruhsal yarılma, siyah bir erkeğin beyaz bir kadına sahip olma arzusunu doğurur. İdealize

¹¹ Kate Millett, **Cinsel Politika**, çev. Seçkin Selvi, İstanbul, Payel Yayınları, 2011, s. 507

¹² Genet, **Zenciler**, s. 44

edilen beyaz kadın bedeni, siyah erkeğin siyah kadınla olan ilişkisini yozlaştırıp, çirkinlik imgesi yaratır. Siyah insanın nevroतिकleşme hali tam da burada görülür. Estetize edilmiş beyaz dünya siyahların hayatına girdiği andan itibaren ikili karşıtlık yaratır. Burada doğru ve ulaşılması gereken her zaman beyaz dünya olmuştur. Bunun etkileri siyah insanda ruhsal bir yarılma yaratarak, kendi içinde de bir ikilem oluşturur. Bu nevroतिकleşmiş insan hali Genet'in oyunundaki aşağıdaki diyaloglarda da görülür. Siyah erkek, beyaz bir kadına sahip olmak için rengini değiştirmeye kadar gider.

KAR: (...) Yemin edin bakalım! Kimileri nasıl oturup ailelerini, kentlerini, ülkelerini, adlarını değiştiriyorlarsa, tanrılarını değiştiriyorlarsa, siz de o kadına ulaşmak için renk değiştirmeyi düşününüz, yalan mı, yemin edin bakalım. Ama yine de soyluluk demek olan beyaz olmayı düşleyemeyeceğinize göre, yeşil bir deri istediniz kendiniz için: Böylece o sizde kaldı yalan mı!¹³

Genet'in metninde Kar'ın da söylediği gibi siyah, beyaz olmak için her şeyden vazgeçebilir. Siyah şunun da farkındadır: hiçbir zaman beyaz olmayacaktır. Öykündüğü şeye dönüşememe hali öznelere nevroतिकleşmesine yol açmaktadır. Nevrotik özne halinin en büyük sebeplerinden biri budur. Kolonyal ideoloji tanrıyı, estetiği kısacası bütün dünyayı beyaza boyar. Beyaz dünyayı sömürgeciler şu sözlerle dile getirir:

MİSYONER: Dua edelim hanımefendi. (Diğerklerine:)Hepimiz bu ulu keder karşısında diz çökelim.

KRALİÇE: Ahaaha!

MİSYONER: Güvenin Haşmetlim. Tanrı beyazdır.

UŞAK: Kendinizden pek emin görünüyorsunuz.

MİSYONER: Tanrı beyaz olmasaydı, Yunan Mucizesi nasıl ortaya çıkardı? Seni genç şıfıntı. Tanrı iki bin yıldır beyazdır, beyaz bir örtü ile yemek yemektedir, beyaz bir havluya beyaz ağzını silmektedir, beyaz çatalını beyaz ete batırmaktadır... (Bir an sessizlik.) Karın yağmasını seyretmektir.¹⁴

¹³ a.e., s. 44-45

¹⁴ a.e., s. 26

Kolonyal ideolojinin söylem olarak kendini en çok genişlettiği alan dindir. Beyazların kurduğu bu dünyada kuşkusuz Tanrı da beyazdır. Frantz Fanon *Siyah Deri Beyaz Maske* adlı çalışmasında, yaratılan zenci miti üzerinden kolonyalizmin meşruiyetini tartışırken, kolonyalizmin yarattığı kolektif bilinç ile siyahın dünyasının patolojik bir hal aldığını söyler.

(...) özellikle Zencinin bu çağda yüz yüze gelmek zorunda olduğu bir mitin varlığına işaret etmeye çalıştık, temellerinden sökülüp atılması zor bir mitin varlığına. Kendi halkının arasında kaldığı sürece bu mitin farkında değildir Zenci; ama Beyaz adamın ilk bakışıyla birlikte, kendi siyahlığının yükünü hissetmeye başlayacaktır hemen. (...) Zenciye arız olan büyüklük kompleksi, aşağılık duygusu ya da eşitlik tutkusu vb. bunların hepsi Zencinin bilinç düzeyinde yaşadığı şeylerdir. Zenci her an bunlarla dopdoludur. Onun dramı da buradan ileri gelmektedir zaten. Nevrozlu tipi karakterize eden duygusal amnezi yoktur Zencide...¹⁵

Fanon, yukarıda kolonyal karşılaşma sonrasında siyah insanın dünyasını özetlerken, beyaz insanın dünyasındaki patolojik durumu da şöyle anlatır:

İçinde en ahlâkdışı dürtülerin, en utanç verici arzuların kaynaştığı kapkaranlık bir boşluk vardır Avrupa'nın bilinçaltı derinliklerinde. Her insan beyaza, beyazlığa, ışığa doğru tırmanırken, Avrupalı bu kendini korumaya çalışan uygarlaşmamış insanı reddetmek, aşağılara yuvarlamak istemektedir. Avrupa uygarlığı Siyah dünyayla, vahşi halklarla temasa geçtiği zaman üzerinde herkesin hemfikir olduğu bir önyargı çıktı ortaya: Zenci kötülüklerin anasıdır.¹⁶

Fanon'un tarif ettiği dünyada ne siyah ne de beyaz artık eskisi gibi olmayacaktır. Kolonyal ideolojinin yarattığı kolektif bilinç hem beyazı hem de siyahı nevroतिकleşen özneler olarak karşımıza çıkarır. Fanon'un altını çizdiği bu durum oyunda şu sözlerle örneklenir:

NE KÖY OLUR NE KASABA: ... Güzel misiniz değil misiniz bilmiyorum. Güzel olmanızdan korkuyorum. Karanlıklardan, içinde kıvılcımların parladığı karanlıklardan, sizin karanlıklarınızdan korkuyorum. Siz karanlıksınız. Benim ırkımın ulu anası, gölge. Ayak tırnağımdan göz kapağıma kadar beni bir eldiven gibi kaplayan şu

¹⁵ Fanon, *Siyah Deri Beyaz Maske*, s.171-172

¹⁶ a.e., s. 213

üzerime tamı tamına gelen giysi. Sizin çocuklarınızın en narininin bile içine dalıp gideceği, sarılacağı uzun süren uyku. Sizin güzel olup olmadığınızı bile bilmiyorum. Ama siz Afrika'sınız, ey anıttan gece, bende sizden nefret ediyorum. Beni bu ağır çalışmalara zorladığınız için ve benden kendinizi uzaklaştırdığınız için, sizden nefret etmeye beni zorladığınız için sizden nefret ediyorum. Çok azıcık bir şey gerekirdi benim sevinmem için, yüzünüzün, vücudunuzun, hareketlerinizin, kalbinizin beni neşelendirmesi için...¹⁷

Siyah insanın siyah insana olan aşkı yasaktır. Çünkü aşkın, kolonyal ideolojide beyaza duyulan hayranlığı tarif etmesi gerekir. İnsana mutluluk veren bütün duyguların karşılığının beyaz olanda olması gerekir. Siyahın bir başka siyaha olan aşkı kolonyal düzen için tehlike barındırmaktadır. Çünkü yarılmış özneler olarak karşımıza çıkan siyahlar aşkı kendi halkıyla yaşadığında, estetize edilmiş beyaz dünyanın dışına çıkmaya başlayacaktırlar.

FAZİLET: Hiçbir şeyden korkma. Sen beni sevmek istiyordun. Sen her şeyi terk etmekten bahsediyordun.

NE KÖY OLUR NE KASABA: Gücüm yetecek mi bunlara bilmiyorum. Madem ki şimdi buradalar...

FAZİLET: Sus. İkimiz de birbirimizi sevelim, eğer senin gücün hâlâ buna yeterse.

VALİ: Her şeyi mahvedecekler, Allah'ın belası! Önleyin şunları, kimseyi izlemesinler: (...)¹⁸

Oyunda Fazilet ile Ne Köy Olur Ne Kasaba'nın aşkı kolonyal ideolojiyi temsil eden Vali için tehlikedir. Kurulan düzenin, iki siyah insanın birbirine âşık olmasıyla yok olacağını düşünür. Oyundaki beyazlar sahneyi sürekli bölerek, siyahların aşkına saygı duymadıklarını gösterirler. *Saygı aşkın ön koşuludur ve kolonyalizm onları reddeder.*¹⁹ Düzenin dışında varolmaya başlayan durum, yaratılan bütün imgenin dağılmasına yol açar. *Zenciler*'deki bu aşk siyahların direnişi olarak ortaya çıkar. Yine aşağıdaki diyaloglarda geçen sözler, Genet'in siyahlarının aşkını direniş olarak gösterir.

¹⁷ Genet, *Zenciler*, s. 35

¹⁸ a.e., s. 39

¹⁹ Anthony Graham-White, "Jean Genet and the Psychology of Colonialism", *Comparative Drama*, Vol. 4, No. 3, 1970, s. 211

KELLERKELİ: Bir şeyden korkma sen, gülünç bir oyun bu.

NE KÖY OLUR NE KASABA: Tartacaklar mı? Hani o yakuttan ve altından terazileriyle? Ya bir de, olur da ölüverirlerse, benim Fazilet'i – daha doğrusu Fazilet'in beni sevmesine izin verirler mi?

AZİZ-NAZARLIK-ŞEHİRİ: Zencileştiremediklerinizden mi yoksa onlar? Bambara dudakları, bambara burun delikleri aşılamadınız onlara ha! Saçlarını kıvırcık yapamadınız mı? Onları köleleştiremediniz demek!²⁰

Genet'in oyununda Ne Köy Olur Ne Kasaba ile Fazilet'in yaşadıkları aşk köleliğe karşı bir duruş olarak ortaya çıkar. Beyaz dünyanın zenci imgesinde siyahların aşkına yer yoktur. Beyaz dünyanın kontrolü dışında gelişen bu durum, isyan olarak yorumlanır. Kate Millett da, *Zenciler* oyununu değerlendirirken, yazarın kadınlara devrimci ve direnişçi bir tavır biçtiğini söyler. Kolonyal ideolojinin baskılarına en fazla maruz kalan kadınlar beyaz dünyaya boyun eğmez. Fazilet köleleşmeyen, kolonyal söylemin içine alamadığı bir oyun kişisi olarak karşımıza çıkar.

Jean Genet, *Zenciler* oyununda kolonyal söylemi etnik kimlik meselesi kapsamında değil, ırkçılık ve cinsellik kavramlarını iç içe geçirerek tartışır. Genet sadece beyazların ırkçılığını tartışmanın ötesinde, siyah insanın beyazla tanışmasıyla birlikte öznelere ortaya çıkan ruhsal ikilikleri gösterir. Yazar, estetize edilen beyaz dünyada artık ne siyah ne de beyaz insanın eskisi gibi varolamayacağını ve nevroikleşen öznelere karşı karşıya olduğunu anlatır. Genet, kolonyal söylemin yarattığı siyah imgeyi, oyununda bir ayin törenine taşıyarak, problem olarak gördüğü şeyi sadece bir örnekle değil, belli kavramlar üzerinden tartışır. *Zenciler*'de, kolonyalizmin kendi söyleminin üzerine inşa ettiği gerçeklikler daha net biçimde ortaya çıkar. Genet'in oyun içinde oyun kurgusu, okuyucuyu gerçek bir hikâyeden uzaklaştırarak, kolonyal ideolojiyi geniş perspektifte tartışma imkânı sunar. Jean Genet beyaz olmasına rağmen, seçtiği anlatım biçimiyle hiyerarşik bir dil kurmaktan uzaklaşır. Hiyerarşik ilişki biçiminden uzaklaşan Genet, bir beyaz olarak kendi bulunduğu konumdan kolonyal ideolojiyi tartışmayı seçer. Yazarın tartıştığı kavramlar, kolonyal ideolojinin yarattığı öznelere ruhsal süreçlerine tanıklık eder. Bu tanıklık nevroikleşen siyah ve beyaz insanı görünür kılar.

²⁰ Genet, *Zenciler*, s. 69

KAYNAKÇA

- Esslin, Martin; **Absürd Tiyatro**, çev. Güler Siper, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 1999.
- Fanon, Frantz; **Siyah Deri Beyaz Maske**, çev. Cahit Koytak, İstanbul, Versus Yayınları, 2014.
- Genet, Jean; **Açık Düşman**, çev. Sosi Dolanoğlu, İstanbul, Metis Yayınları, 2008.
- Genet, Jean; **Zenciler**, çev. Nami Başer, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2014.
- Loomba, Ania; **Kolonyalizm Postkolonyalizm**, çev. Mehmet Küçük, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2000.
- Martin, Graham Dunstan; **“Racism in Genet’s “Les Nègres”: “In Europe, the Black Man Is the Symbol of Evil” (Frantz Fanon)”**, The Modern Language Review, Vol. 70, No. 3, 1975, ss. 517-525.
- Millett, Kate; **Cinsel Politika**, çev. Seçkin Selvi, İstanbul, Payel Yayınları, 2011.
- White, Anthony Graham, **“Jean Genet and the Psychology of Colonialism”**, Comparative Drama, Vol. 4, No. 3, 1970, ss.208-216.